

नेपाल सरकार

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

केन्द्रीय पञ्जीकरण विभाग

पत्र संख्या: २०७४/१०७५

चलानी नम्बर: ८५४

फो.नं. ०१-४२३३८७९, ४२४०२३९

फ्याक्स : ०१४२५८२४०

मिति-२०७५/०९/२६

श्री जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय सबै,
श्री महा-नगरपालिकाको कार्यालय सबै,
श्री उप-महानगरपालिकाको कार्यालय सबै,
श्री नगरपालिकाको कार्यालय सबै,
श्री गाँउपालिकाको कार्यालय सबै।

बिषय: जानकारी सम्बन्धमा ।

उपर्युक्त सम्बन्धमा यस केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागबाट सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण कार्यलाई थप प्रभावकारी, व्यवस्थित, पारदर्शी र सेवाग्राहीमैत्री बनाउन विद्युतीय प्रणाली बाट सामाजिक सुरक्षा भत्ता भुक्तानी रणनीति, २०७४ तर्जुमा भई माननिय मन्त्री स्तरको निर्णयबाट मिति २०७४/१२/०९ मा स्वीकृती प्रदान भएकाले जानकारीका लागि अनुरोध छ ।

२०७५/०९/२६

सावित्रा बस्नेत

शाखा अधिकृत

विभागको सम्पूर्ण सूचना तथा निर्देशनहरू विभागको website वाट प्राप्त हुनेछ र विभागलाई पठाउने चिठीपत्रहरू e-mail मार्फत पठाउन सकिनेछ।

Website: www.docr.gov.np, e-mail (व्यक्तिगत घटना दर्ता) yers@docr.gov.np, (सामाजिक

सुरक्षा) sss@docr.gov.np.

फोन नं: ०१४२००२९२

सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

विकेन्द्रीकरण शाखा
सिंहदरवार, काठमाडौं

पत्र संख्या: ०७४/०७५

चलानी नं. ८६

मिति २०७४/१२/१२

बिषय-स्वीकृतीका सम्बन्धमा ।

श्री केन्द्रीय पञ्जीकरण विभाग
बबरमहल, काठमाडौं ।

नेपाल सरकार
सङ्घीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय
केन्द्रिय पञ्जीकरण विभाग
बबरमहल, काठमाडौं

द.नं. ०७६०२/०६४.१२१२
मिति: २०७४/१२/१२

उपरोक्त सम्बन्धमा त्यस विभागबाट सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण कार्यलाई थप प्रभावकारी ब्यवस्थित, पारदर्शी र सेवाग्राही मैत्री बनाउन बिधुतिय प्रणालीबाट सामाजिक सुरक्षा भत्ता भुक्तानी रणनिति, २०७४ तयार गरी स्वीकृतीका लागी मन्त्रालयमा प्राप्त भएकोमा निर्णयका लागी पेश हुदा मिति २०७४/१२/०९ मा माननिय मन्त्रीज्यूबाट स्वीकृत भएको हुदा आवाश्यक कार्यार्थ तहा पठाईएको ब्यहोरा अनुरोध छ ।

श्री.सु. २१/१२/२०७४
३२

प्रल्हाद कुमार कार्की
उप सचिव

विद्युतीय प्रणालीबाट सामाजिक सुरक्षा भत्ता
भुक्तानी रणनीति, २०७४

संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय

केन्द्रीय पञ्जीकरण विभाग

ववरमहल काठमाडौं

विषय सूची

संक्षिप्त शब्द परिचय		
१.	पृष्ठभूमि	१
२.	रणनीतिक सोच तथा उद्देश्य र सिद्धान्तहरु	४
३.	रणनीतिको क्षेत्र	५
४.	रणनीतिको ढाँचा	६
५.	रणनीति कार्यान्वयनका कृयाकलापहरु	६
६.	क्षमता अभिवृद्धि	१३
७.	जिम्मेवारी तालिका	१३
८.	उपलब्धि मापन परिसूचकहरु	१६
	अनुसूची	१७

Abbreviations

ATM	Automated Teller Machine
BLB	Branch less Banking
IPS	Inter Bank Payment System
MIS	Management Information System
POS	Point of Sale
प्रमुख बैंक (Principal Bank)	केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागको बैंकरका रुपमा काम गर्ने गरी छनौट भएको क श्रेणीको बैंक
अ मं	अर्थ मन्त्रालय
के प वि	केन्द्रीय पञ्जीकरण विभाग
जि स स	जिल्ला समन्वय समिति
दोहोरो तत्व प्रमाणीकरण	लाभग्राहीको परिचय पत्र र जैविक सूचना वा पिन नम्बरबाट लाभग्राही प्रमाणीकरण
ने रा बैंक	नेपाल राष्ट्र बैंक
भूक्तानी सेवा प्रदायक (PSP)	बैंकिङ वा गैरबैंकिङ भूक्तानी सेवा प्रदायक (Banking or Non-Banking Payment Service Provider)
म ले नि का	महालेखा नियन्त्रक कार्यालय
ने दू सं प्रा	नेपाल दूर सञ्चार प्राधिकरण
विद्युतीय अभिलेखीकरण	अनलाइनमा आधारित MIS मा प्रविष्टि गर्ने कार्य

१. पृष्ठभूमि

१.१ विषय प्रवेश

नेपाल सरकारले आ व २०५१/५२ देखि सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । प्रारम्भमा उक्त रकम पूर्णतः स्थानीय निकायका पदाधिकारी वा कर्मचारी मार्फत नगद वितरण गर्ने गरिएकोमा विगत केही वर्षदेखि स्थानीय निकाय/सरकारहरूको समन्वयमा बैंक शाखाहरूबाट वितरण गर्न प्रारम्भ गरिएको छ । हालको पद्धति झञ्झटिलो छ । यसको प्रभावकारिता सम्बन्धमा विभिन्न पक्षहरूबाट उठाइएका मुद्दा, सरोकार वा चिन्तालाइ समयमै सम्बोधन गर्दै हालको नगद भुक्तानी प्रणाली र स्थानीय सरकारबाट भइआएको बैंक मार्फतको भुक्तानीलाइ स्वचालित, प्रभावकारी, फराकिलो, पारदर्शी र सुदृढ बनाउन उपयुक्त संयन्त्र स्थापना गर्नु पर्ने खाँचो छ । उक्त चासो चिन्ता वा सरोकारहरू र त्यसलाइ सम्बोधन गर्न चाल्नुपर्ने कदमहरू संक्षेपमा अनुसूची १ मा उल्लेख गरिएको छ । उल्लेखित चासो चिन्ता र सरोकारहरूलाइ उचित सम्बोधन गर्दै सामाजिक सुरक्षा भत्ता नगदमा आधारित प्रणालीको साटो बैंकिङ्ग प्रणालीबाट प्रदान गर्ने गरी फड्को मार्न (Paradi gm Shift) विद्युतीय भुक्तानीलाई अवसरका रूपमा लिइ बजारसंवेदन (Market Sensitive) र लाभग्राहीमुखी यो रणनीति तयार गरिएको हो । यो रणनीतिपत्र गतिशील दस्तावेज भएकाले संघीय संरचना अनुसार भविष्यमा सुधार गर्दै जान सकिने गुन्जायस छ ।

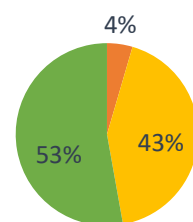
१.२ लक्षित समूह:

संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयले केन्द्रीय पञ्जीकरण विभाग मार्फत् कार्यान्वयन गरी आएको सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण कार्यक्रम नेपालमा सञ्चालित सामाजिक सहायताका कार्यक्रमहरू मध्ये सबैभन्दा ठूलो र महत्वपूर्ण कार्यक्रमका रूपमा रहेको छ । सामाजिक सुरक्षा भत्ता योजना अन्तर्गत जेष्ठ नागरिक, एकल/विधवा, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, लोपोन्मुख आदिवासी जनजाति तथा तोकिएका क्षेत्र र समुदायका बालबालिकाहरू समेटिएका छन् । सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्रत्येक ४ महिनामा (चौमासिक रूपमा) स्थानीय तह मार्फत वितरण गरिन्छ ।

१.३ लाभग्राही र भुक्तानी विवरण परिदृश्य

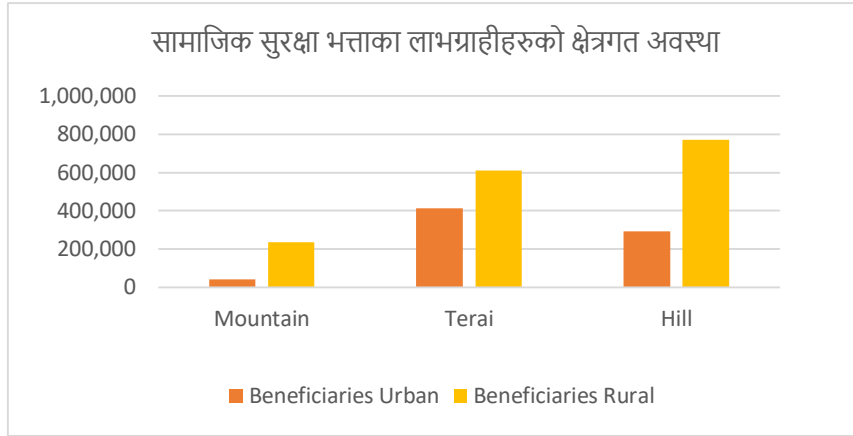
सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने लाभग्राहीहरूको संख्या हाल २३ लाख भन्दा बढी छ जसमध्ये सबभन्दा बढी पहाडमा, त्यसपछि तराईमा अनि हिमाली भेगमा रहेका छन् । नेपालमा बैंक र वित्तीय संस्थाहरूको अवस्थिति पनि त्यस्तै खालको पाइएको छ । अर्थात् विद्यमान बैंकिङ्ग प्रणालीबाट ती लाभग्राहीहरूलाई सेवा गर्ने खालको बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको सबभन्दा बढी उपस्थिति पहाडी क्षेत्रमा रहेको छ । क, ख र ग वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाका २ हजार ८ सय ९५ वटा शाखाका अतिरिक्त घ वर्गका लघुवित्त संस्थाहरूका १ हजार १ सय ९८ वटा शाखा र विप्रेषण कम्पनीहरूका हजारौं वितरण कक्षहरू रहेका छन् ।¹

क, ख र ग वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको संख्या

■ Mountain ■ Terai ■ Hill

¹Monthly Banking & Financial Statistics, NRB, Mid-July (2016)

१.४ नेपालमा विद्युतीय प्रणालीबाट सामाजिक सुरक्षा भत्ता भुक्तानीको आधार

नेपालमा विद्यमान वित्तीय पूर्वाधार भित्र रहेर सामाजिक सुरक्षा सहितका नगद लाभ हस्तान्तरण विद्युतीय प्रणालीबाट गर्न सकिने प्रचुर सम्भावना रहेको छ। यसको पक्षमा निम्नानुसार बलिया आधारहरू खडा भएका छन्:

- विश्व बैंकको एक तथ्यांक अनुसार हाल नेपालमा ३४% वयस्क जनसंख्याको बैंक खाता छ र कूल खातावालमध्ये २४% खातावाल गरीबीको रेखामुनि रहेका छन्। तर केवल ०.५% वयस्क नेपालीले मात्र आफ्नो बैंक खाताबाट सरकारी रकम प्राप्त गर्ने गरेका छन्।
- विगतमा शाखारहित बैंकिङ सेवा (Branchless Banking-BLB) प्रयोग गरी बाँके, बागलुङ र सुर्खेत जिल्लाहरूमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता तथा डडेलधुरा र कञ्चनपुर जिल्लामा बाल छात्रवृत्ति रकम वितरण गरेको अनुभव छ।
- नेपाल सरकारको आ व ०७३/७४ को वजेट वक्तव्य तथा नेपाल सरकारको आ व २०७४/७५ को वजेट कार्यान्वयन सम्बन्धी मार्गदर्शनमा समेत सबै सामाजिक सुरक्षा भत्ता बैंक खाता मार्फत वितरण गरिने व्यहोरा उल्लेख भएको र सरकारबाट जनतामा जाने नगद बैंक खाता मार्फत उपलब्ध गराउने सरकारको नीति रहेको छ।
- नेपाल सरकारले एक व्यक्ति एक बैंक खाताको नीति लिएको छ।
- कागजरहित (e- Governance) प्रणालीलाई प्रवर्द्धन गर्ने नेपाल सरकारको नीति रहेको छ।
- हजारौ व्यक्तिहरूको खाता केन्द्रबाट एकैचोटी खोल्न सकिने प्रविधिगत क्षमता बैंकहरूमा विद्यमान छ, जसको उपयोग गरी भूकम्प प्रभावितहरूलाई वितरण गरिने अनुदान सहायता बैंक खाता मार्फत वितरण गरिसकिएको छ।
- केन्द्रबाट एकै दिन सबै खातामा रकमा जम्मा गर्न सकिने क्षमतायुक्त संस्थाको उपस्थिति हुनु पनि यस तर्फको सकारात्मक उपलब्धिका रूपमा रहेका छन्।

१.५ अन्तर्राष्ट्रिय अनुभवहरू

नगद हस्तान्तरणमा आधारित सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमहरूको अन्तर्राष्ट्रिय प्रवृत्ति हेर्दा सरकारी कर्मचारीहरू मार्फत नगद वितरण पद्धतिबाट वित्तीय समावेशीकरण संयन्त्र अनुरूप बैंक तथा वित्तीय संस्थाको सेवा खरीद गरी विद्युतीय वितरण प्रणाली तर्फ फड्को मारेको देखिन्छ। यसबाट पारदर्शिता बढ्ने, लागत घट्ने र चुहावट नियन्त्रण हुनुका साथै अति विपन्न र जोखिममा रहेका समूहहरूलाई समेत वित्तीय सेवामा पहुँच पुर्याउन मद्दत पुगेको देखिन्छ।²

सामाजिक सुरक्षा सम्बन्धमा ४३ वटा देशका ८४ वटा कार्यक्रमका १७ करोड ४० लाख जना लाभग्राही बारे सन् २०१२ मा गरिएको एउटा अध्ययनले विद्युतीय प्रणालीबाट भुक्तानी लिने लाभग्राही सन् २००९ मा २५ प्रतिशत रहेकामा सन् २०१२ मा ६२ प्रतिशत पुगेको देखाएको छ जुन विद्युतीय नगद हस्तान्तरण प्रणालीको पक्षमा राम्रो प्रमाण हो।³

²ISPA Payments Guidance Note, 2016; CGAP Focus note, 2012.

³Zimmerman, Ravi, and Tosh, 2012

त्यसैगरी सन् २०१२ मै ठूलो संख्याका विपन्न वर्गलाई सहयोग गर्ने परामर्शदातृ समूह (Consultative Group to Assist the Poor- CGAP) ले चार वटा मध्यम आय भएका देशहरूका सुव्यवस्थित सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम सम्बन्धमा गरेको अध्ययनले विद्युतीय भुक्तानी (e-payments) र वित्तीय समावेशी प्रवाह संयन्त्रहरू तर्फको फड्को सफलतापूर्वक मारेको देखायो । उक्त अध्ययन अनुसार सन् २००९ मा कोलम्बियाको परिवार सहयोग कार्यक्रम (Familias en Accion program) ले ७६% लाइ हाताहाती नगद दिने गरेकोमा सन् २०११ मा यो संख्या ९% मा झरेको देखाएको छ । त्यस्तै विश्वकै ठूला कार्यक्रम मध्येको एक ब्राजीलको परिवार सहयोग कार्यक्रम (Bolsa Familia Program) ले कूल नगद हस्तान्तरण मध्ये ९९% नगद प्रवाह विद्युतीय प्रणालीबाट गरी आएको छ।

२. रणनीतिक सोच, उद्देश्य र सिद्धान्तहरू

२.१ दूरदृष्टि वा सोच (Vision):

सामाजिक सुरक्षा भत्ता पारदर्शी र प्रभावकारी ढंगले वितरण गर्ने ।

२.२ उद्देश्यहरू:

यस रणनीतिले देहाय बमोजिमका उद्देश्यहरू राखेको छ :

- विद्युतीय प्रणालीबाट बैंक खाता मार्फत सही व्यक्तिलाइ सही समयमा सही रकम प्रदान गर्ने ।
- लाभग्राहीको पहिचान स्थानीय सरकारहरू मार्फत केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागले गर्ने र बैंक तथा वित्तीय संस्था मार्फत् लाभग्राहीको पहिचान, प्रमाणीकरण र भुक्तानी गरी पारदर्शितालाई सुदृढ गर्ने ।
- लाभग्राहीहरूलाई सुधारिएको र थप सेवाहरू (Value Added Services) सहितको वित्तीय सेवामा सहज पहुँच प्रदान गर्ने ।

२.३ प्रमुख सिद्धान्तहरू

१. सेवा प्रवाह र पहुँच

२. सुदृढीकरण

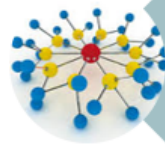
३. कार्यकुशलता

सामाजिक सुरक्षा भत्ता सबै
लाभग्राहीहरूलाई समयमै
उपलब्ध गराउने

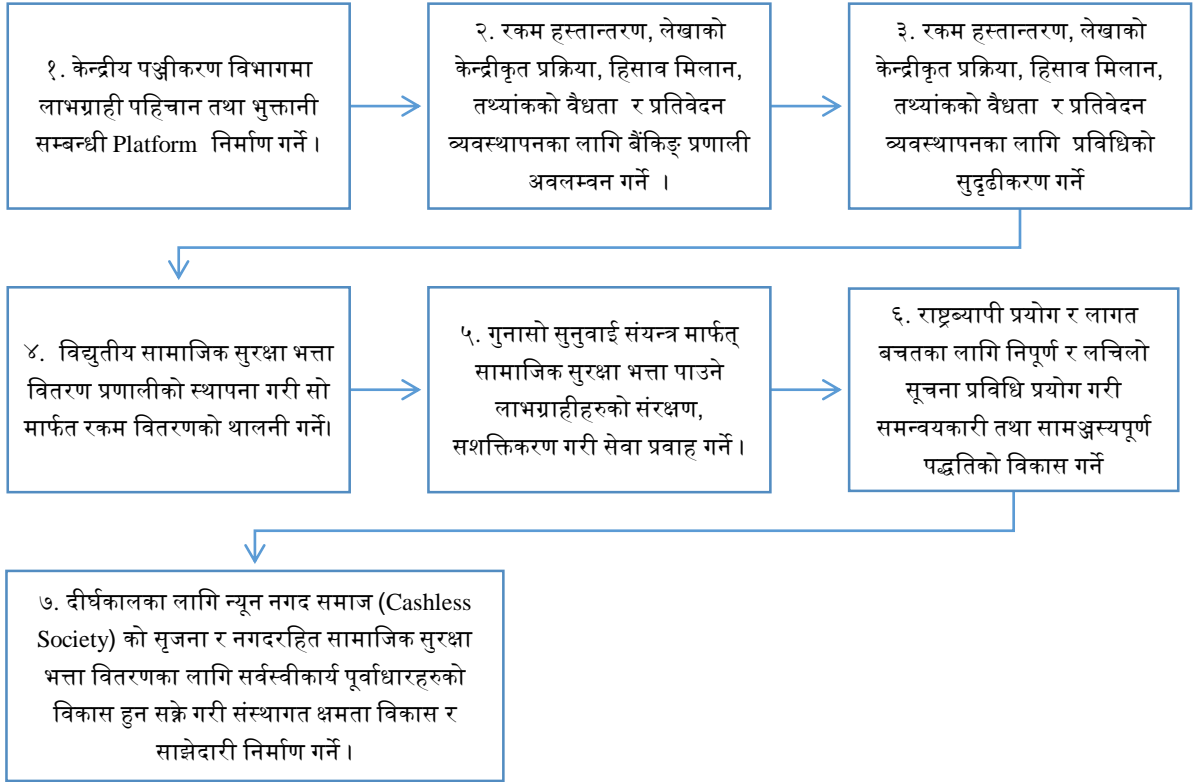
सुदृढ विद्युतीय भुक्तानी सेवाको
प्रावधान

केन्द्रिकृत लेखा, भुक्तानी र
हिसाव मिलान

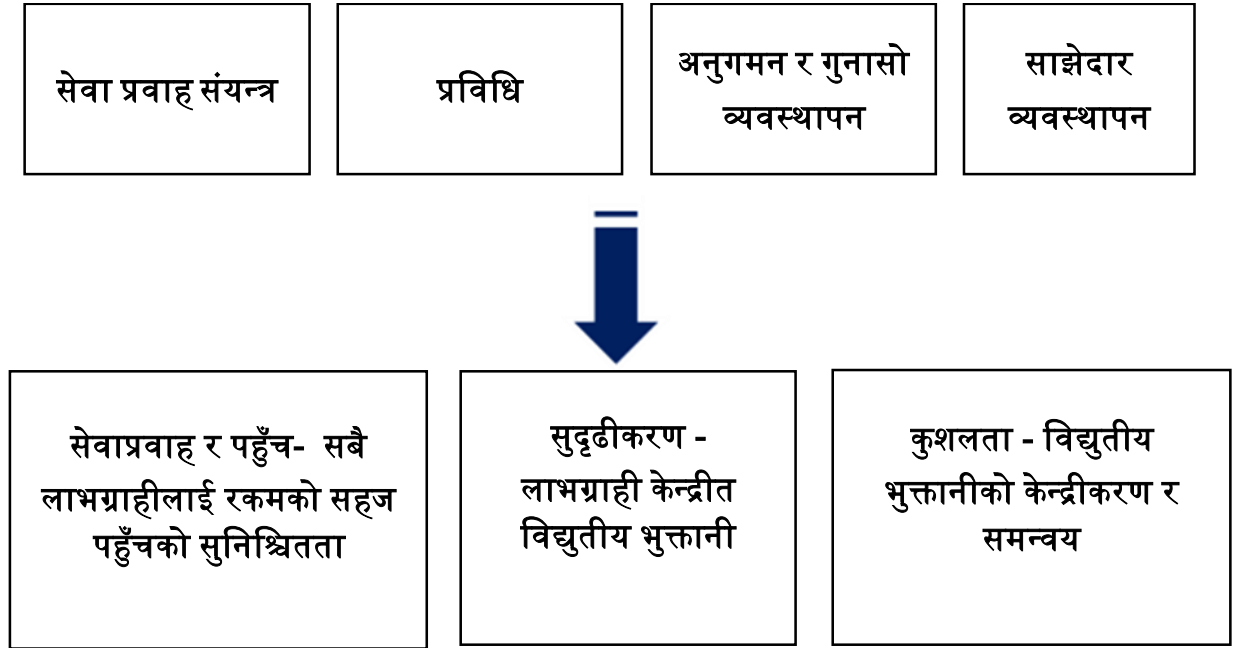
३. रणनीतिको क्षेत्र

यो रणनीतिको क्षेत्र देहाय बमोजिम रहेको छः

४. रणनीतिको ढाँचा:

माथि उल्लेखित सेवा प्रवाह प्रभावकारिताका तीन सिद्धान्तहरूले रणनीतिको उद्देश्य प्राप्तिका लागि संचालन गरिने कृयाकलापहरू निर्धारण गर्ने आधार प्रदान गर्दछन् । सहज व्यवस्थापनका लागि यी कृयाकलापहरूलाई देहाय बमोजिम सेवा प्रवाह संयन्त्र, प्रविधि, अनुगमन र गुनासो व्यवस्थापन तथा साझेदार व्यवस्थापन गरी चार स्तम्भमा विभाजन गरिएको छ ।

५. रणनीति कार्यान्वयनका कृयाकलापहरू:-

५.१ सेवाप्रवाह संयन्त्र

५.१.१ सेवा प्रवाहको ढाँचा

- लाभग्राहीहरूलाई बैंक खाता मार्फत सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्रदान गर्न आवश्यकता अनुसार देशभरका लागि एउटै वा प्रत्येक प्रदेशका लागि एक एक वटा प्रमुख बैंक (Principal Bank) प्रचलित कानून बमोजिम केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागबाट छनौट गरिनेछ । छनौट भएका प्रमुख बैंकले स्थानीय स्तरका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू वा बैंकिङ्ग वा गैरबैंकिङ्ग भुक्तानी सेवा प्रदायकसंग समन्वय गरी बैंड्क खाता मार्फत सामाजिक सुरक्षा भत्ता भुक्तानी सेवा प्रदान गर्नेछ ।
- प्रत्येक लाभग्राहीका नाममा सामाजिक सुरक्षा विशेष बचत खाता खोल्नेछ । यस्तो बचत खाता खोल्नेप्रकृया तथा अन्य शर्तहरूका विषयमा नेपाल राष्ट्र बैंकसंग छलफल गरी निर्देशिका जारी गरिनेछ ।
- बैंक खाता मार्फत भुक्तानी गरिने हिड्डुल गर्न नसक्ने ९० वर्ष वा सो भन्दा वढी उमेरका जेष्ठ नागरिकहरू र रातो रङ्गको परिचय पत्र प्राप्त गरेका अति अशक्त अपांगता भएका नागरिकहरूको रकम भुक्तानी सेवा प्रदायक मार्फत प्रत्येक चौमासिकमा निजहरूको घर दैलोमा नै वितरण गरिने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- छनौट भएको प्रमुख बैंकले लाभग्राहीहरूलाई बैंक शाखा, एटिएम (ATM), शाखारहित बैंक, भुक्तानी केन्द्र, नगद शिविर (Cash Camp), बैंकिङ्ग वा गैरबैंकिङ्ग भुक्तानी सेवा प्रदायक जस्ता माध्यमबाट भुक्तानी सेवा प्रदान गर्नेछ ।

५.१.२ सेवा क्षेत्रको वर्गीकरण

- प्रत्येक जिल्लाभित्र बैंकिङ सेवा पुगेका र नपुगेका स्थानहरूको पहिचान गरिनेछ । बैंक शाखा भएका स्थानहरूमा शाखाबाट र शाखा नभएका स्थानहरूमा नेपाल राष्ट्र बैंकको नीति अनुसार शाखारहित बैंक तथा बैंकिङ वा गैरबैंकिङ भुक्तानी सेवा प्रदायकबाट भुक्तानी सेवा प्रदान गरिनेछ । शाखारहित बैंक तथा बैंकिङ वा गैरबैंकिङ भुक्तानी सेवा प्रदायकबाट भुक्तानी सम्भव नभएका स्थानीय तहका वडाहरूमा बैंकिङ वा गैरबैंकिङ भुक्तानी सेवा प्रदायकहरूबाट प्रत्येक चौमासिकमा नगद शिविरहरू मार्फत भत्ता वितरण गरिनेछ । देहायका मापदण्डका आधारमा स्थानीय तहका वडाहरूलाई बैंकिङ सुविधा पुगेको वा नपुगेको स्थानका रूपमा पहिचान गरिनेछः-

क्षेत्र	परिभाषा	पहुँचविन्दु
बैंकिङ सुविधा पुगेका	<ul style="list-style-type: none"> एक वा एकभन्दा बढी बैंक तथा वित्तीय संस्थाको उपस्थिति रहेको बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट स्थानीय तहका वडाका केन्द्रसम्मको पैदल दूरी २ घण्टाभन्दा बढी हुन नहुने र मोटरबाटोबाट २० किलोमिटरभन्दा कम दुरी हुनु पर्ने सबै महानगर र उपमहानगरपालिकाहरू 	<ul style="list-style-type: none"> बैंक तथा वित्तीय संस्थाको शाखा
बैंकिङ सुविधा नपुगेका व्यापारिक सम्भावना भएका क्षेत्रहरू	<ul style="list-style-type: none"> बैंक तथा वित्तीय संस्थाका शाखा नभएका बैंक रहेका समूहका स्थानीय तहहरूसंग जोडिएका सडक पहुँच (कालोपत्र वा ग्राभेल) सहित स्थानीय व्यापारिक केन्द्र भएका बिजुली र दुरसंचार सेवा उपलब्ध भएका वडाको केन्द्रबाट २० देखि ३० किलोमिटर सम्म टाढा सुरक्षा (प्रहरी) चौकी भएको 	<ul style="list-style-type: none"> शाखारहित बैंकहरूको विन्दु बैंकिङ वा गैरबैंकिङ भुक्तानी सेवा प्रदायक नगद शिविर- शाखारहित बैंकहरूको विन्दु स्थापना गर्न असम्भव क्षेत्रहरू
बैंकिङ सेवा नपुगेका दुर्गम क्षेत्रहरू	माथि उल्लेखित कुनै सेवा सुविधा नभएका	<ul style="list-style-type: none"> शाखारहित बैंक, बैंकिङ/गैरबैंकिङ भुक्तानी सेवा प्रदायक वा नगद शिविरहरू

माथिको तालिकाका आधारमा समूहगत रूपमा लाभग्राहीहरूलाई देहाय बमोजिम तीन समूहमा विभाजन गरिनेछ :

समूह १: बैंकिङ सुविधा पुगेका क्षेत्रमा बस्ने लाभग्राहीहरू

समूह २: बैंकिङ सुविधा नपुगेका तर व्यापारिक सम्भावना भएका क्षेत्रमा बस्ने लाभग्राहीहरू

समूह ३: बैंकिङ सेवा नपुगेका दुर्गम क्षेत्रमा बस्ने लाभग्राहीहरू

५.१.३ सेवा सञ्चालनका चरणहरू

विभिन्न चरणमा गरी सबै लाभग्राहीहरूलाई विद्युतीय भुक्तानी प्रवाहमा समेटिनेछ । यसको चरणवद्ध कार्यान्वयनका लागि स्थानीय तह छनौट गर्दा केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागको व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (MIS) मा उपलब्ध लाभग्राहीहरूको समग्र विवरणलाई पनि आधार मानिनेछ । प्रत्येक चरणमा माथि उल्लेखित तीन वटै समूहमा गरिने विद्युतीय भुक्तानी सम्बन्धी कार्यहरू देहाय बमोजिम हुनेछः

चरण	समूह	गरिने कार्यहरू
चरण १	समूह १	<ul style="list-style-type: none"> MIS मा लाभग्राहीको नाम दर्ता तथा नवीकरण गर्ने । लाभग्राहीको तथ्यांक रुजु गर्ने र अद्यावधिक गर्ने । तथ्यांक अद्यावधिक गर्नका लागि स्थानीय तहहरूलाई सहयोग गर्ने । विद्युतीय भुक्तानी शुरु गर्ने ।
	समूह २	<ul style="list-style-type: none"> MIS मा लाभग्राहीको नाम दर्ता सम्पन्न गर्ने। लाभग्राहीको विवरण रुजु गरी प्रमाणीकरण गर्ने ।
	समूह ३	<ul style="list-style-type: none"> MIS मा लाभग्राहीको नाम दर्ता गर्ने । लाभग्राहीको विवरण रुजु गरी प्रमाणीकरण गर्ने । प्रचार प्रसार र सूचना अभियान सञ्चालन गर्ने । पूर्वाधार तयारी तथा बैंकिङ सेवा विस्तारमा पहल गर्ने ।
चरण २	समूह १	<ul style="list-style-type: none"> लाभग्राहीहरूको नाम नवीकरण र तथ्यांक अद्यावधिक गर्ने । विद्युतीय भुक्तानी सेवा निरन्तर गर्ने ।
	समूह २	<ul style="list-style-type: none"> MIS मा लाभग्राहीको नाम दर्ता गर्ने । लाभग्राहीको तथ्यांक रुजु गर्ने र अद्यावधिक गर्ने । तथ्यांक अद्यावधिक गर्नका लागि स्थानीय तहहरूलाई सहयोग गर्ने । विद्युतीय भुक्तानी शुरु गर्ने ।
	समूह ३	<ul style="list-style-type: none"> MIS मा लाभग्राहीको नाम दर्ता गर्ने । लाभग्राहीको विवरण रुजु गरी प्रमाणीकरण गर्ने ।
चरण ३	समूह १	<ul style="list-style-type: none"> लाभग्राहीहरूको नाम नवीकरण र तथ्यांक अद्यावधिक गर्ने । नवीकरण तथा दर्तामा निरन्तरता र सुधार गर्ने । विद्युतीय भुक्तानी सेवा निरन्तर गर्ने
	समूह २	<ul style="list-style-type: none"> विद्युतीय भुक्तानी सेवा निरन्तर गर्ने । नवीकरण तथा दर्तामा निरन्तरता र सुधार गर्ने ।
	समूह ३	<ul style="list-style-type: none"> MIS मा लाभग्राहीको नाम दर्ता गरि सक्ने । लाभग्राहीको तथ्यांक रुजु गर्ने, विद्युतीय अभिलेखीकरण गर्ने र अद्यावधिक गर्ने । तथ्यांक अद्यावधिक गर्नका लागि स्थानीय तहहरूलाई सहयोग गर्ने । विद्युतीय भुक्तानी शुरु गर्ने ।

५.१.४ लाभग्राहीहरूको तथ्यांक व्यवस्थापन

भत्ता वितरण सेवाको प्रभावकारिता लाभग्राहीहरूको तथ्यांकको कुशल व्यवस्थापनमा निहित रहन्छ । तसर्थ केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागले तथ्यांक प्रमाणीकरण, विद्युतीय अभिलेखीकरण (Digitization) गरी अद्यावधिक गर्नुका साथै देहायका कृयाकलापहरूमा जोड दिनेछ:

- प्रचलित कानून बमोजिम सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउन योग्य नागरिकहरूले आफू भत्ता पाउन योग्य भएको तथ्य प्रमाण सहित सम्बन्धित स्थानीय तहमा तोकिएको समय सीमाभित्र दरखास्त दिनुपर्ने र सम्बन्धित स्थानीय तहले पनि तथ्य प्रमाण जाँचवुझ गरी योग्य व्यक्तिहरूको तथ्यांक सूची (Database) तयार गरी विभागले तोकेको समय सीमाभित्र अनलाइनमा आधारित प्रणाली (MIS) मा विद्युतीय अभिलेखीकरण गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।
- स्थानीय तहहरू मार्फत दोहोरो नहुने गरी नाम, ठेगाना, सम्पर्क नम्बर, नागरिकता प्रमाणपत्र नम्बर, बैंक खाताको विवरण आदि जस्ता लाभग्राहीका वैयक्तिक विवरण MIS मा प्रविष्टी गराउने । बैंक खाता नम्बर बैंकबाट प्राप्त हुने Reverse Feed वा लाभग्राहीबाट प्राप्त विवरण अनुसार अद्यावधिक गरिनेछ । यस प्रयोजनका लागि विद्यमान MIS लाइ सुदृढ गर्दै यस्ता कार्य गर्न सक्ने गरी स्थानीय तहको सूचना प्रविधिगत क्षमता वृद्धिमा सहयोग गरिनेछ ।
- लाभग्राहीहरूका केन्द्रीकृत तथ्यांकका आधारमा बैंक तथा वित्तीय संस्था/भुक्तानी सेवा प्रदायकहरूबाट सबै लाभग्राहीहरूको नाममा क्रमश सामाजिक सुरक्षा विशेष बचत खाता खोलाइनेछ ।
- बैंक तथा वित्तीय संस्था/भुक्तानी सेवा प्रदायकहरूद्वारा विभागमा स्थापित MIS मार्फत सामाजिक सुरक्षा विशेष बचत खातामा भएको भत्ता भुक्तानी विवरण सहित हिसाब मिलान गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

५.१.५ सेवा प्रवाहको प्रकृया (Business Process)

- केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागको तथ्यांकमा पहिचान र रुजु गरिएका बैंक मार्फत विद्युतीय भुक्तानी हुने क्षेत्रका सबै लाभग्राहीहरूको नाममा सामाजिक सुरक्षा विशेष बचत खाता खोल्ने ।
- केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागले बैंकहरूलाई प्रदान गरेको लाभग्राहीहरूको सूचीका आधारमा बैंकहरूले केन्द्रीय स्तरमा सबै लाभग्राहीहरूको एकैपटक ठूलो संख्यामा खाता खोल्ने ।
- अन्तरबैंक भुक्तानी प्रणाली (IPS) को माध्यमबाट केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागले समन्वय गरी प्रमुख बैंक तथा अन्य बैंक/वित्तीय संस्थाहरू मार्फतकेन्द्रीकृत विद्युतीय सामाजिक सुरक्षा भत्ता रकम वितरण तथा हिसाब मिलान प्रणालीमा परिवर्तन गरिने ।
- भुक्तानी कार्यमा संलग्न बैंक/वित्तीय संस्थाले दोहोरो तत्व प्रमाणीकरण (Two Factor Authentication) मा आधारित लाभग्राही पहिचानका आधारहरू निर्धारण गर्ने ।

५.१.६ सेवा प्रवाह विस्तार कार्य योजना:

- समूह १ आ व २०७४/७५ देखि २०७५/७६ सम्म (2017/18-18/19)
- समूह २ आ व २०७५/७६ देखि २०७६/७७ सम्म (2018/19-19/20)
- समूह ३ आ व २०७६/७७ देखि २०७७/७८ सम्म (2019/20-20/21)

नोट: बैंकिङ् सेवा सुविधाको विस्तार, बैंक/वित्तीय संस्थाको तयारीपन, स्थानीय तहको सूचना प्रविधिगत क्षमता आदि अवस्था हेरी तीन वा सो भन्दा बढी चरणमा पनि विद्युतीय भुक्तानी सेवा विस्तार गर्न सकिनेछ ।

यो रणनीति चरणबद्ध कार्यान्वयनका लागि वर्गीकृत जिल्लाहरूको विवरण अनुसूची २ बमोजिम हुनेछ ।

५.२ प्रविधि

प्रविधि सम्बन्धी कृयाकलापहरू देहाय बमोजिम हुनेछन्:

५.२.१ व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (MIS) को व्यवस्थापन:

- केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागमा लाभग्राहीहरूको दोहोरोपना नहुने गरी जैविक सूचना सहितको पूर्ण विद्युतीय विवरण, बैंक खाता विवरण सहित अयोग्य लाभग्राहीहरूलाई हटाउन सक्ने क्षमतायुक्त व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (MIS) स्थापना गर्ने ।
तर जैविक सूचनालाई तत्कालका लागि अनिवार्य गरिने छैन ।
- लाभको हिसाब, बजेट व्यवस्थापन र बैंकहरूलाई भुक्तानी सम्बन्धी निर्देशन दिन सकिने खालको संयन्त्र विकास गर्ने ।
- विभागमा स्थापित MIS लाइ अन्तर बैंकिंग भुक्तानी प्रणाली र साझेदार बैंक/वित्तीय संस्थाहरूको मूलभूत बैंकिंग कार्य (Core Banking Solutions) संग आवद्ध गर्न सक्ने गरी विकास गर्ने ।

५.२.२ लाभग्राही प्रमाणीकरण तथा भुक्तानी

- लेखा परीक्षणको आवश्यकता पूरा गर्न भुक्तानीका लागि दिइएका निर्देशनहरू, लाभग्राहीहरूलाई बैंकिंग प्रणालीबाट भएको भुक्तानी, हिसाब मिलान तथा फरफारक, प्रतिवेदन आदि विवरणहरू MIS मा आवद्ध गरिनेछ ।

५.२.३ लाभग्राहीहरूका लागि प्रविधि उपयोगका विकल्पहरू (Technological Options to the Beneficiaries)

सामाजिक सुरक्षा भत्ताका लाभग्राहीहरूका लागि देहाय बमोजिम प्रविधिमा पहुँचका साथै प्रविधिको उपयोग सम्बन्धी वैकल्पिक अवसर समेत उपलब्ध गराइनेछ:

- सामाजिक सुरक्षा भत्ताका लागि विद्युतीय प्रणाली (Online system) बाट आवेदन दिन सक्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- सामाजिक सुरक्षा विशेष बचत खातामा रकम जम्मा भएको जानकारी, वित्तीय साक्षरता सम्बन्धी न्यूनतम जानकारीमूलक सूचना आदि SMS मार्फत जानकारी प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
- उपलब्ध प्रविधिको प्रयोग गर्दै लाभग्राहीहरूलाई सहज ढंगले रकम प्राप्त गर्ने अवसर प्रदान गर्न ATM, शाखारहित बैंकिङ् सेवा, मोवाइल बैंकिङ्, विद्युतीय बैंकिङ् (e-banking), मोवाइल वॉलेट (Mobile Wallet) जस्ता सुविधाहरू क्रमशः विस्तार गर्दै लगिनेछ ।
- बैंकको खातावालका हैसियतले सामाजिक सुरक्षा विशेष बचत खाता खोले लाभग्राहीहरूलाई पनि बैंकिङ् क्षेत्रमा उपलब्ध प्रविधिको उपयोगमा बैंकको नियमानुसार अन्य खातावाल सरह सहज पहुँच तथा उपयोगको अवसर प्राप्त हुनेछ ।
- लाभग्राहीहरूले आफ्ना गुनासाहरू विद्युतीय प्रणालीबाट दर्ता गर्न सक्ने र सोही प्रणालीबाट सम्बोधन गर्ने पद्धति विकास गरिनेछ ।

५.३ साझेदार व्यवस्थापन

सामाजिक सुरक्षा भत्ता विद्युतीय प्रणालीबाट भुक्तानी गर्दा बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूसंग साझेदारी गर्नुपर्ने हुन्छ। यस्तो साझेदारी व्यवस्थापनमा करारका तरिका, तिनले पाउने सेवा शुल्क, कार्यान्वयन योजना र बैंक तथा वित्तीय संस्थाकै तहमा गरिने गुनासो व्यवस्थापनका विषय समाविष्ट हुन्छन्। त्यसका लागि गरिने कृयाकलापहरू देहाय बमोजिम हुनेछन्:-

• **करार व्यवस्थापन :**

केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागले लागत प्रभावकारी हुने गरी प्रतिस्पर्धात्मक ढङ्गले केन्द्रीय स्तरवाटै बैंक तथा वित्तीय संस्था/भुक्तानी सेवा प्रदायक छनौट गर्ने पद्धति अवलम्बन गर्नेछ। विभागले आवश्यकता अनुसार देशभरका लागि एउटै वा एक प्रदेशमा एउटाका दरले प्रमुख बैंक (Principal Bank) छनौट गर्नेछ। स्थानीय स्तरका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको छनौट विभागवाट नियुक्त प्रमुख बैंकबाट हुनेछ। स्थानीय स्तरका बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको छनौट गर्ने कार्यमा प्रमुख बैंकले अनुरोध गरेमा विभागले स्थानीय तहहरू मार्फत सहयोग उपलब्ध गराउनेछ। तर विभागले प्रमुख बैंकसंग मात्र करार गर्नेछ।

करारमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता भुक्तानी गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्था/भुक्तानी सेवा प्रदायकलाई दिइने प्रोत्साहन रकम स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरिनेछ। प्रोत्साहन वा सेवा शुल्क वापत बैंक तथा वित्तीय संस्था/भुक्तानी सेवा प्रदायकलाई सामाजिक सुरक्षा भत्ता वापत वितरण गरिने रकम अग्रिम रूपमा प्रदान गरिनेछ। यदि अग्रिम भुक्तानीको प्रावधान कार्यान्वयन हुन नसकेमा वा कार्यान्वयनका क्रममा जटिलता उत्पन्न भएमा केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागले कारोबारमा आधारित सेवाशुल्क प्रस्ताव गर्नेछ। उत्कृष्ट कार्य गर्ने साझेदार बैंकहरूलाई केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागले पुरस्कृत वा सम्मान गर्नेछ। तर छनौट भएका साझेदार बैंक तथा वित्तीय संस्था/भुक्तानी सेवा प्रदायकले तोकिएभन्दा कम गुणस्तरको सेवा प्रदान गरेमा वा तोकिएको समयमा भुक्तानी लगायत फरफारक कार्य नगरेमा त्यस्ता बैंक तथा वित्तीय संस्था/भुक्तानी सेवा प्रदायकलाई दण्डात्मक व्यवस्था समेत गरिनेछ। केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागले बैंक तथा वित्तीय संस्था र बैंकिङ् वा गैरबैंकिङ् भुक्तानी सेवा प्रदायकहरूको सेवा विस्तार र लाभग्राहीहरूको सहज पहुँचका लागि सघाउ पुर्याउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको समूह (कन्सोर्टियम) निर्माण सम्बन्धी निर्देशिका बनाउनेछ।

• **भुक्तानी कार्ययोजना :**

विशेषतः शाखारहित बैंक वा बैंक प्रतिनिधिको दिगोपन सुनिश्चित गर्न बैंक रहेका र बैंक नरहेका क्षेत्रहरूमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण सम्बन्धी माथि उल्लेखित चरणबद्ध कार्यान्वयन योजना बमोजिम यथार्थमा आधारित भुक्तानी कार्य योजना बनाइनेछ। आगामी ३ वर्षभित्र यथासम्भव अधिकतम लाभग्राहीहरूलाई बैंकिङ् पद्धतिमा आवद्ध गरिनेछ।

• **केन्द्रीकृत भुक्तानी गुनासो मापक :-**

स्थानीय तहमा रकम हराउने, भुक्तानी कागजात चोरिने, गलत पिन नम्बर थिच्ने, पुनः पिन नम्बर लिनु पर्ने, एजेन्टसंगसम्बन्धित विषयहरू, ATM/POS टर्मिनल सम्बन्धी सूचना दर्ता गर्न, अभिलेख राख्न र अद्यावधिक गर्न एकीकृत तथा केन्द्रीकृत भुक्तानी गुनासो सुनुवाइ मापक (Module) बनाइ लाभग्राहीहरू नठगिने गरी निजहरूको अधिकार सुनिश्चित गरिनेछ।

५.४ अनुगमन तथा गुनासो समाधान

यस दफालाई अनुगमन र गुनासो समाधान गरी दुई उपदफामा विभाजन गरिएको छ।

५.४.१ अनुगमन:

- लाभग्राहीको नाम दर्ता, अद्यावधिकतथा प्रमाणीकरण, भुक्तानी सम्बन्धी गुनासो, शिकायत सम्बन्धमा अनुगमन गर्न व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा आधारित परिमाणात्मक विश्लेषण (MIS based quantitative analysis) र स्थानीय तहहरूको स्थलगत भ्रमण गरी गुणात्मक (Qualitative) विश्लेषण गर्ने समेतको स्थानीयस्तरको अनुगमन सूचकहरू र अनुगमन प्रणाली बनाइनेछ।
- लाभग्राही भुक्तानी प्रक्रिया, हिसाब मिलान वा फरफारक, खाताबाट समयसमयमा भएको खर्च विवरण, रकम झिकिएको आदि सम्बन्धमा अनुगमन गर्न केन्द्रमा एकीकृत अनुगमन सूचकहरू सहितको एक प्रणाली विकास गरिनेछ। समग्र प्रणाली हेर्न केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागका एक जना निर्देशकको नेतृत्वमा अनुगमन तथा मूल्यांकन टोली बनाइनेछ।

- बैंक तथा वित्तीय संस्था/भुक्तानी सेवा प्रदायकहरूको सेवा र कार्यसम्पादन, संलग्न एजेन्टहरू र भुक्तानी विन्दुहरूको कार्यसम्पादनस्तरलाई अनुगमनको ढाँचा (Framework) मा आवद्ध गरिनेछ । यसमा एजेन्टको नगद वितरणस्थल, कारोवार, भुक्तानीको प्रमाण, जालसाजी, उजुरी र फरफारकको अनुगमन समेत पर्नेछन् ।
- समयमै त्रुटी सच्याउन MIS मा आधारित स्वचालित केन्द्रीकृत साँचो (Templates) बाट नियमित समीक्षा गरिनेछ ।
- प्रभावकारी भुक्तानी प्रणालीको सुनिश्चितता गर्न तेस्रो पक्षीय अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीको समेत विकास गरिनेछ ।

५.४.२ गुनासो सुनुवाइ:

- स्थानीय र केन्द्रीयस्तरका गुनासोहरू समाधानका लागि मार्गदर्शन/निर्देशिकाहरू बनाइनेछ । सोही निर्देशिका मार्फत गुनासो समाधानका लागि गरिएका कामहरूको अवस्थाबारे लाभग्राहीलाई अद्यावधिक गराउने प्रणाली विकास गरिनेछ । गुनासो समाधान कार्यमा नागरिक समाजका संस्थाहरूको समेत सहयोग लिइनेछ ।
- कार्यक्रम सम्बन्धी र बैंक तथा वित्तीय संस्था/भुक्तानी सेवा प्रदायकहरूबाट भएका भुक्तानी सम्बन्धी शिकायतहरूलाई अनुगमन गर्न स्थानीय र केन्द्रीय स्तरका गुनासो मापकहरूलाई MIS मा आवद्ध गरिनेछ ।
- MIS मा स्वचालित रूपमा प्राप्त गुनासाहरूको समयमै सुनुवाइ गरी त्रुटी सच्याउन नियमित समीक्षा गरिनेछ ।

५.५ अन्तरसम्बन्धित रणनीतिक क्षेत्रहरू-सञ्चार तथा तालिम

- भुक्तानी सम्बन्धी आधारभूत सूचना प्रदान गर्न उपयुक्त वातावरणको प्रबर्द्धन- लाभग्राहीहरूलाई सही समयमा सही रकम पारदर्शी तवरले पाउने सुनिश्चितताका लागि भुक्तानी सम्बन्धी प्रमुख सूचनाहरू विभिन्न माध्यम (छापा तथा विद्युतीय माध्यम, सिधै भेटघाट गरेर, सामूहिक छलफल आदि) द्वारा उपलब्ध गराइनेछ ।
- भुक्तानी सेवा प्रदायक र कार्यक्रमका कर्मचारीहरूलाई नियमित रूपमा लाभग्राहीहरूसंग सम्पर्कमा रही अद्यावधिक सूचनाबारे जानकारी गराउन लाभग्राहीसंग निरन्तर प्रभावकारी सम्बन्ध संयन्त्र बनाउने र स्थानीय लाभग्राही सिकाइ समूहहरू, कार्यक्रम हेलपलाइन, कल सेन्टर आदि मार्फत् वित्तीय साक्षरता अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।
- लाभग्राही सिकाइ समूहहरूलाई भुक्तानीमा प्रभावकारी तवरले पहुँच पुर्याउन, गुनासो दर्ता गर्न र खाता विवरण लिनेबारे सहजीकरण गर्दै सूचना आदान प्रदान गर्न तथा तालिम प्रदान गर्न गतिशील प्रमुख प्रशिक्षक लगायतको समूह बनाइनेछ ।
- नयाँ प्रणालीबारे लाभग्राहीहरूलाई जानकारी गराउन वित्तीय साक्षरताका तत्वहरू समेत समावेश गरी तालिम तथा जनचेतना अभियान संचालन गरिनेछ ।

- यो रणनीति कार्यान्वयनका लागि केन्द्रीय तथा स्थानीय तहको संस्थागत सुदृढीकरण गरिनुका साथै जनशक्तिको समेत क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
- केन्द्रीय र स्थानीय तहका सूचना प्रविधिगत क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
- लाभग्राहीहरुको विद्युतीय अभिलेख व्यवस्थापन गर्न र भुक्तानी सम्बन्धी हिसाव मिलान गर्न स्थानीय तहमा योग्य Data Entry Operator को सुनिश्चित गर्न केन्द्रीय पञ्जीकरण विभागको MIS इकाइको क्षमता सुदृढीकरण गरिनेछ ।
- लाभग्राहीहरुको नाम दर्ता समयमै नियमित तवरले पारदर्शी रुपमा गराउन र लाभग्राहीहरुको अद्यावधिक अभिलेख व्यवस्थापन गर्न स्थानीय तहलाई सहयोग गरिनेछ ।

७. जिम्मेवारी तालिका

रणनीतिको कार्यान्वयन विभिन्न निकायको समन्वयात्मक प्रयासबाट मात्र सम्भव हुन्छ । यो रणनीतिको सफल कार्यान्वयनका लागि संलग्न निकायहरुको जिम्मेवारीलाई देहायको तालिकामा स्पष्ट गरिएको छः

क्र.सं.	विषय	कृयाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय सीमा
१	बजेट विनियोजन तथा निकासा	लाभग्राहीहरुको तथ्यांक सूची तयारी	स्थानीय तहहरु	के प वि	कार्यविधि अनुसार
		लाभग्राहीको विवरण विद्युतीय अभिलेखन	स्थानीय तहहरु	के प वि	नियमित
		बजेट विनियोजन	अ मं	सम्बन्धित मन्त्रालय के प वि	प्रत्येक वर्ष
		बजेट निकाशा	म ले नि का/को ले नि का	स्थानीय तहहरु प्रमुख बैंक/भुक्तानी सेवा प्रदायक	प्रत्येक चौमासिक
२	समन्वय	केन्द्रीयस्तरका निकायसंगको समन्वय	सम्बन्धित मन्त्रालय	के प वि	नियमित
		जिल्लास्तरका निकायसंगको समन्वय	जि स स	स्थानीय तहहरु	नियमित
		विभिन्न सरोकारवालाहरुसंगको समन्वय	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय	नियमित
३	लेखाङ्कन तथा फरफारक	लेखांकन सम्बन्धी कार्यविधि निर्देशिका निर्माण	म ले नि का	के प वि	आ व २०७४/७५
		फरफारक तथा हिसाव मिलान	प्रमुख बैंक	भुक्तानी सेवा प्रदायक के प वि को ले नि का स्थानीय तह	चौमासिक तथा वार्षिक
४	प्रमुख बैंकको छनौट	कार्यक्षेत्रगत शर्त निर्माण तथा स्वीकृति	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय अ मं ने रा बैंक	२०७४ चैत्र मसान्त

क्र.सं.	विषय	कृयाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय सीमा
		बैंक छनौटका लागि प्रस्ताव आह्वान	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय	२०७५ वैशाख
		बैंक छनौट कार्य सम्पन्न	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय	२०७५ आषाढ
				ने रा बैंक	
५	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको नियमन तथा परिचालन		ने रा बैंक	अ मं	नियमित
६	सा सु भत्ता सम्बन्धी नीति निर्देशिका तथा कार्यविधि निर्माण तथा परिमार्जन		के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय	आवश्यकतानुसार
७	सामाजिक सुरक्षा विशेष बचत खाता संचालन	खाता संचालन निर्देशिका निर्माण तथा स्वीकृति	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय	२०७४ चैत्र
				अ मं	
				ने रा बैंक	
		खाता खोल्ने तथा संचालन गर्ने	प्रमुख बैंक	के प वि	२०७५ श्रावण र त्यसपछि नियमित
				भुक्तानी सेवा प्रदायक स्थानीय तहहरु	
८	बैंक तथा वित्तीय संस्थाको कार्य सम्पादन अनुगमन	अनुगमन तथा मूल्यांकन निर्देशिका निर्माण	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय	२०७५ वैशाख
		कार्य सम्पादन अनुगमन	के प वि	ने रा बैंक	जि स स
९	वित्तीय साक्षरता तालिम तथा सचेतना अभियान संचालन	तालिम तथा सचेतना सामग्री निर्माण	के प वि	ने रा बैंक	२०७५ श्रावण
		तालिम तथा सचेतना अभियान संचालन	के प वि	ने रा बैंक	२०७५ श्रावण र त्यसपछि नियमित
			प्रमुख बैंक		
				भुक्तानी सेवा प्रदायक स्थानीय तहहरु	
१०	स्थानीय तहहरुको क्षमता अभिवृद्धि	क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम तर्जुमा	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय	वार्षिक रुपमा नियमित
				अ मं	
		क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रम संचालन	के प वि	स्थानीय तहहरु	नियमित
११	लाभग्राहीको पहिचान, दर्ता, नवीकरण तथा प्रमाणीकरण	दरखास्त संकलन	स्थानीय तहहरु	के प वि	कार्यविधि अनुसार नियमित
		छानविन			
		प्रमाणीकरण			
१२	लाभग्राहीहरुको विवरण विद्युतीय अभिलेखन		स्थानीय तहहरु	के प वि	कार्यविधि अनुसार नियमित
१३	लाभग्राही परिचयपत्र जारी तथा वितरण		स्थानीय तहहरु	के प वि	नियमित
१४	गुनासो सुनुवाइ	गुनासो सुनुवाइ निर्देशिका निर्माण तथा स्वीकृति	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय	२०७५ श्रावण

क्र.सं.	विषय	कृयाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय सीमा
		प्राप्त गुनासो MIS मा आवद्ध गर्ने प्रणाली विकास	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय अ मं	२०७६ आषाढ
		गुनासो सुनुवाइ तथा समाधान	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय प्रमुख बैंक भुक्तानी सेवा प्रदायक जि स स स्थानीय तहहरु नागरिक समाज	नियमित
१५	लाभग्राहीको नाम दर्ता नवीकरण तथा भत्ता वितरण प्रणाली अनुगमन	अनुगमन प्रणाली तथा सूचक निर्माण	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय	२०७५ आषाढ
		अनुगमन तथा मूल्यांकन	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय जि स स स्थानीय तहहरु तेस्रो पक्षीय संस्थाहरु	२०७५ श्रावण र त्यसपछि नियमित
१६	जिल्ला भित्र बैंकिङ् सेवा विस्तार भएका र नभएका स्थानहरुको पहिचान	पहिचान पद्धति सहितको निर्देशन जारी	के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय	तत्काल
		बैंकिङ् सेवा विस्तार भए नभएका स्थानहरुको पहिचान तथा प्रतिवेदन	जि स स	स्थानीय तहहरु बैंक/वित्तीय संस्थाहरु	२०७५ आषाढ
१७	MIS सञ्चालन, क्षमता अभिवृद्धि तथा स्थानीय तहहरुलाई सहजीकरण		के प वि	सम्बन्धित मन्त्रालय अ मं स्थानीय तहहरु	नियमित
१८	वडास्तरसम्म बैंकिङ् सेवा सुविधा विस्तार		ने रा बैंक	अ मं	२०७६ आषाढ
१९	घर दैलो भुक्तानी सेवा	लाभग्राही पहिचान	स्थानीय तह	के प वि	प्रत्येक चौमासिकमा एक पटक
		भुक्तानी सेवा प्रदान	प्रमुख बैंक	भुक्तानी सेवा प्रदायक	
		भुक्तानी सेवा प्रदायक तथा नगद सुरक्षा व्यवस्था	गृह मन्त्रालय	स्थानीय तहहरु	
२०	नगद शिविर	नगद शिविर राख्नुपर्ने स्थान पहिचान	जि स स	के प वि स्थानीय तहहरु	प्रत्येक चौमासिकमा एकपटक
		नगद शिविर संचालन	प्रमुख बैंक	भुक्तानी सेवा प्रदायक स्थानीय तहहरु	
		नगद शिविरको सुरक्षा व्यवस्था	गृह मन्त्रालय	स्थानीय तहहरु	

क्र.सं.	विषय	कृयाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय	समय सीमा
२१	इन्टरनेट सेवा विस्तार तथा क्षमता अभिवृद्धि		ने दु सं प्रा	सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय	नियमित

८. उपलब्धि मापन परिसूचकहरू

यस रणनीति कार्यान्वयनको प्रभावकारिता देहायका उपलब्धि परिसूचकहरूबाट मापन गर्न सकिनेछ । यी प्रमुख कार्यसम्पादन परिसूचकहरू अनुगमन योजनाकै अंगको रूपमा रहेकोले समयबद्ध नतिजा संरचना (Timeline-Based Results Framework) मार्फत् अनुगमन गरिनेछ ।

क. पहुँच

- अ. नगद शिविरविहीन खाताहरूबाट भुक्तानी लिएका लाभग्राहीहरूको प्रतिशत
- आ. शत प्रतिशत नगद शिविरविहीन प्रणालीले समेटेका स्थानीय तहको संख्या
- इ. प्रति भुक्तानी विन्दुमा सेवा प्राप्त गरेका लाभग्राहीहरूको संख्या (कुन प्रणाली अवलम्बन गर्ने भन्नेबारे रणनीतिले पहुँचका आधारमा निर्दिष्ट गरेको छ । उदाहरण: २ घण्टाको पैदल वा २० किलोमिटरको पहुँचयोग्य सडक)

ख. सक्षमता

- अ. MIS मा हिसाब मिलान/फरफारक गरी राखिएका भुक्तानीका अभिलेखहरूको संख्या (सही व्यक्तिलाइ सही समयमा सही रकम)

ग. कार्यकुशलता

- अ. विद्युतीय भुक्तानी अन्तरगत अवलम्बन गरिने दोहोरो तत्व प्रमाणीकरण (Two Factor Authentication) का आधारमा लाभग्राहीको तथ्यांकसूची (Database) बाट हटाइएका छद्म लाभग्राही (Ghost Beneficiaries) हरूको संख्या ।

यो रणनीति कार्यान्वयनको प्रगति अनुगमन सूचक (Check List) अनुसूची २ मा समावेश गरिएको छ ।

अनुसूची १			
भत्ता वितरण प्रभावकारी बनाउने सम्बन्धमा विभिन्न पक्षबाट उठाइएका चासो, चिन्ता वा सरोकार रयो रणनीति मार्फत गरिने सम्बोधन			
क्र.सं.	पक्ष	चासो, चिन्ता वा सरोकार	रणनीति मार्फत गरिने सम्बोधन
१	लाभग्राहीहरू	क. भत्ताप्राप्तिको सुनिश्चितता नभएको	सम्बन्धित व्यक्तिको नाममा बचत खाता खोली तोकिएको रकम जम्मा गरिने
		ख. अर्को व्यक्तिले भत्ता रकम लगिदिने गरेको	
		ग. प्राप्त गर्नुपर्ने पूरा रकम प्राप्त नभएको	
		बैंक शाखा टाढा भएकाले भत्ता बुझ्न कठिन भएको	प्रत्येक वडामा बैंक शाखा वा शाखारहित बैंक, ATM वा भुक्तानी सेवाप्रदायक वा बैंक/वित्तीय संस्थाका नगद शिविरबाट रकम भुक्तानी गरिने
२	स्थानीय तहका निर्वाचित प्रतिनिधिहरू	बैंक शाखा टाढा भएकाले भत्ता बुझ्न कठिन भएको	प्रत्येक वडामा बैंक शाखा वा शाखारहित बैंक, ATM वा भुक्तानी सेवाप्रदायक वा बैंक/वित्तीय संस्थाका नगद शिविरबाट रकम भुक्तानी गरिने
३	स्थानीय तहका कार्यालयहरू	कम जनशक्ति साधन स्रोतका कारण लाभग्राहीको विद्युतीय अभिलेखीकरणकार्य कठिन भएको	स्थानीय तहका सूचना प्रविधिगत क्षमता विस्तार गर्न दक्ष जनशक्तिका साथै अन्य साधन स्रोत उपलब्ध गराइने
		नगद व्यवस्थापन कार्य कठिन र जोखिमयुक्त भएको	सामाजिक सुरक्षा भत्ताको सम्पूर्ण रकम बैंक खाता मार्फत उपलब्ध गराइने
४	बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरू	साधन स्रोत तथा जनशक्ति कमि भएका कारण लाभग्राहीहरूको सही व्यवस्थापन गरी प्रभावकारी ढंगले भत्ता वितरण गर्न नसकिएको	सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण सम्बन्धी कार्य गर्ने बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूलाई सेवा शुल्क वा सहूलियत प्रदान गर्ने प्रावधान राखिएको
		साधारण बचत खातामा जम्मा भएको रकम उपर सम्बन्धित व्यक्तिको हक हुने हुँदा लगत कट्टा वा अन्य कारणबाट उक्त रकमफिर्ता गर्न वा उक्त खाता उपर निगरानी गर्न नसकिने भएको	सरकारका तर्फबाट अनुगमन गर्न सकिने गरी छुट्टै सामाजिक सुरक्षाविशेष बचत खाता खोल्ने र त्यसको सञ्चालनका लागि निर्देशिका समेत निर्माण गरिने
५	निगरानी निकायहरू	उमेर नपुगेका जेष्ठ वा उमेर नाघेका बालबालिकालाई पनि भत्ता वितरणगरेको	अयोग्य लाभग्राहीहरूको प्रविष्टि हुन नसक्ने तथा छद्म लाभग्राहीकोनाम स्वतः हट्न सक्ने सक्षम व्यवस्थापन सूचना प्रणाली स्थापना तथा सञ्चालन गरिने
		सहि व्यक्तिले रकम नपाएको	बैंक मार्फत विद्युतीय प्रणालीबाट रकम हस्तान्तरण गरिने
		समयमा भत्ता नपाएको	बैंक मार्फत विद्युतीय प्रणालीबाट रकम हस्तान्तरण गरिने
		लगत कायम नगरी हचुवाका भरमा रकमनिकाशा हुने गरेको	सबै लाभग्राहीको विवरण अनलाइन MIS मा प्रविष्टि तथा अद्यावधिक गरिने
		अभिलेख दुरुस्त नभएको	सबै लाभग्राहीको विवरण अनलाइन MIS मा प्रविष्टि तथा अद्यावधिक गरिने

अनुसूची २	
बैंक तथा वित्तीय संस्थाको उपस्थिति र लाभग्राहीहरूको विवरण विद्युतीय अभिलेखीकरणका आधारमा चरणबद्ध विद्युतीय भुक्तानीका लागि जिल्लाहरूको वर्गीकरण देहाय बमोजिम हुनेछः	

प्रथम चरण					
क्र.सं.	जिल्ला	स्थानीय तह संख्या	लाभग्राही विद्युतीय अभिलेखीकरण	बैंकको पहुँच भएका लाभग्राही प्रतिशत	कैफियत
१	झापा	१५	सम्पन्न	८०	
२	धनकुटा	७	सम्पन्न	८७	
३	मोरङ	१६	सम्पन्न	९७	
४	सुनसरी	१२	सम्पन्न	८९	
५	ओखलढुंगा	८	सम्पन्न	८४	
६	रामेछाप	८	सम्पन्न	९१	
७	नुवाकोट	१२	सम्पन्न	९४	
८	काठमान्डौ	११	सम्पन्न	१००	
९	ललितपुर	६	सम्पन्न	१००	
१०	भक्तपुर	४	सम्पन्न	१००	
११	काभ्रे	१३	सम्पन्न	८७	
१२	मकवानपुर	१०	सम्पन्न	८०	
१३	स्याङ्जा	११	सम्पन्न	९३	
१४	पाल्पा	१०	सम्पन्न	८०	
१५	रुपन्देही	१६	सम्पन्न	८७	
१६	नवलपरासी	१५	सम्पन्न	९१	
१७	कपिलवस्तु	१०	सम्पन्न	८३	
१८	म्याग्दी	६	सम्पन्न	८४	
१९	दाङ	१०	सम्पन्न	९२	
२०	बाँके	८	सम्पन्न	८४	
२१	वर्दिया	८	सम्पन्न	१००	
२२	कैलाली	१३	सम्पन्न	८८	
२३	कञ्चनपुर	९	सम्पन्न	१००	
२४	डडेलधुरा	७	सम्पन्न	१००	

दोस्रो चरण					
क्र.सं.	जिल्ला	स्थानीय तह संख्या	लाभग्राही विद्युतीय अभिलेखीकरण	बैंकको पहुँच भएका लाभग्राही प्रतिशत	कैफियत
१	पाचथर	८	सम्पन्न	५३	
२	इलाम	१०	सम्पन्न	५६	
३	संखुवासभा	१०	सम्पन्न	४१	
४	तेह्रथुम	६	सम्पन्न	५५	
५	भोजपुर	९	सम्पन्न	४९	
६	खोटाङ	१०	सम्पन्न	७०	
७	उदयपुर	८	सम्पन्न	७२	
८	दोलखा	९	सम्पन्न	६६	
९	सिन्धुली	९	सम्पन्न	७१	
१०	महोत्तरी	१५	सम्पन्न	६५	
११	रौतहट	१६	सम्पन्न	४५	
१२	सिन्धुपाल्चोक	१२	सम्पन्न	६९	
१३	गोरखा	११	सम्पन्न	७१	

१४	लमजुङ	८	सम्पन्न	६६	
१५	कास्की	५	सम्पन्न	६६	
१६	तनहुँ	१०	सम्पन्न	७३	
१७	गुल्मी	१२	सम्पन्न	६८	
१८	मुस्ताङ	५	सम्पन्न	५०	
१९	वाग्लुङ	१०	सम्पन्न	५८	
२०	पर्वत	७	सम्पन्न	६८	
२१	रुकुम	९	सम्पन्न	५७	
२२	प्युठान	९	सम्पन्न	७४	
२३	दैलेख	११	सम्पन्न	५९	
२४	सुर्खेत	९	सम्पन्न	६२	
२५	वैतडी	१०	सम्पन्न	४७	
२६	अछाम	१०	सम्पन्न	७६	
२७	डोटी	९	सम्पन्न	४०	

तेस्रो चरण					
क्र.सं.	जिल्ला	स्थानीय तह संख्या	लाभग्राही विद्युतीय अभिलेखीकरण	बैंकको पहुँच भएका लाभग्राही %	कैफियत
१	ताप्लेजुङ	९	सम्पन्न	२५	
२	सोलुखुम्बु	८	सम्पन्न	२९	
३	सप्तरी	१७	नभएको		
४	सिराहा	१७	नभएको		
५	धनुषा	१७	नभएको		
६	सर्लाही	१७	नभएको		
७	रसुवा	५	नभएको		
८	धादिङ	१३	नभएको		
९	वारा	१५	नभएको		
१०	पर्सा	१३	नभएको		
११	चितवन	७	नभएको		
१२	मनाङ	४	नभएको		
१३	अर्घाखाँची	६	नभएको		
१४	रोल्पा	१०	नभएको		
१५	सल्यान	१०	भएको	३५	
१६	डोल्पा	८	भएको	२१	
१७	मुगु	४	भएको	३२	
१८	जुम्ला	८	भएको	१५	
१९	कालिकोट	९	भएको	२१	
२०	हुम्ला	७	भएको	१६	
२१	जाजरकोट	७	भएको	२८	
२२	वाजुरा	९	भएको	३७	
२३	बझाङ	१२	भएको	१८	
२४	दार्चुला	९	नभएको		

नोट: कुनै स्थानीय तहमा बैंक वा वित्तीय संस्थाको उपस्थिति भएमा सो स्थानीय तहका लाभग्राहीलाई बैंकको पहुँच भएको भनी वर्गीकरण गरिएको छ ।

अनुसूची ३

अनुगमन सूचक (Check List)

स्थानीय तहको नाम:

प्रदेश:

अनुगमन गरिएको आ व:

१. जनसंख्या

कुल जनसंख्या	महिला	पुरुष	जम्मा

२. सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेको संख्या:

लाभग्राही	कुल संख्या			जम्मा
	महिला	पुरुष	जम्मा	
जेष्ठ नागरिक				
दलित				
अन्य				
जम्मा				
एकल/विधवा				
अपांगता				
पूर्ण अशक्त				
अति अशक्त				
जम्मा				
लोपोन्मुख				
बालबालिका				
जम्मा				

३. MIS online मा आवद्ध लाभग्राहीहरूको संख्या:

- क. जेष्ठ नागरिक
- ख. एकल/विधवा
- ग. अपांगता भएका व्यक्तिहरू
- घ. लोपोन्मुख आदिवासी जनजाति
- ङ. बालबालिका
- जम्मा

४. बैंक/वित्तीय संस्था तथा भुक्तानी सेवा प्रदायकहरूको संख्या:

बैंक/वित्तीय संस्था तथा भुक्तानी सेवा प्रदायकको नाम	रहेको वडा	

५. बैंक खाता मार्फत रकम प्रदान गरिएका लाभग्राहीको संख्या:

क्र. सं.	लाभग्राही	खाता मार्फत पाउनेको संख्या	सिधै नगद पाउनेको संख्या	जम्मा
१	जेष्ठ नागरिक			
२	एकल/विधवा			
३	अपांगता			
४	लोपोन्मुख			
५	बालबालिका			

६. भुक्तानीको माध्यम र लाभग्राही संख्या:

- क. बैंक/वित्तीय संस्थाको शाखाबाट पाउने:
- ख. शाखारहित बैंक (एजेन्ट) वा ATM बाट पाउने:
- ग. अन्य भुक्तानी सेवा प्रदायकबाट पाउने:

घ. नगद शिविरबाट पाउने:

ङ. सीधै नगद पाउने:

७. बैंक खाता मार्फत भुक्तानी पाउने लाभग्राही मध्ये Online MIS बाट हिसाब मिलान भएका लाभग्राही संख्या:

क. बैंक खाता मार्फत भुक्तानी पाउने कुल लाभग्राही संख्या:

ख. Online MIS बाट हिसाब मिलान भएका लाभग्राही संख्या:

८. तथ्यांक सूचीबाट नाम हटाइएका छद्म (Ghost) लाभग्राही संख्या:

पद्धति	नाम हटेकाको संख्या					
	जेष्ठ नागरिक	एकल/विधवा	अपांगता	लोपोन्मुख	बालबालिका	जम्मा
MIS प्रविष्टि गर्दा						
विद्युतीय भुक्तानी गर्दा						
कुल जम्मा						